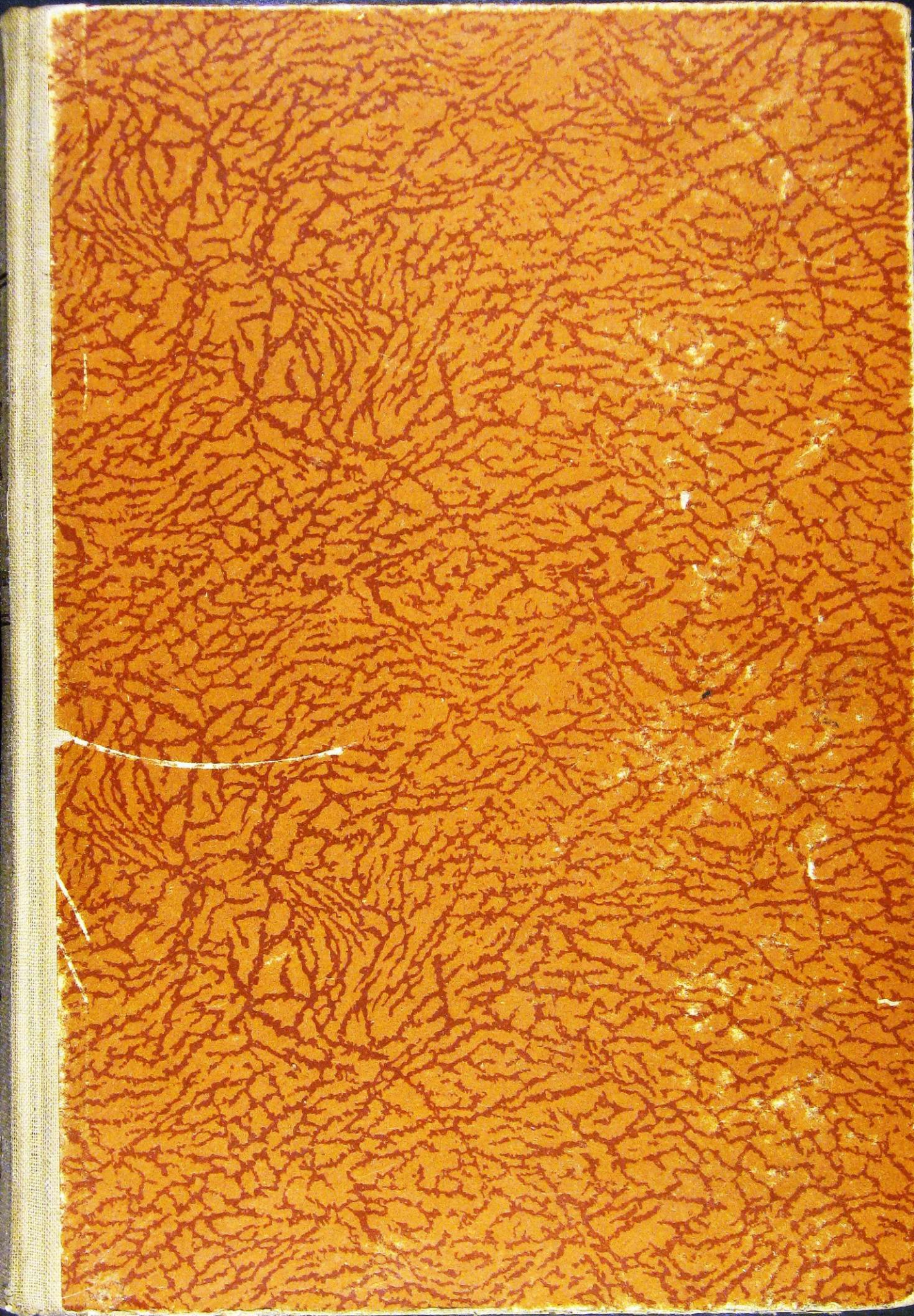

2099

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГ И НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА

ДРУГИ ДЕО

СРПСКОХРВАТСКО-НЕМАЧКИ

ИЗРАДИЛИ

Dr. phil. Светомир Ристић и Јован Кангрга

БЕОГРАД.

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА РАЈКОВИЋА И ЋУКОВИЋА

1928.

ПРЕДГОВОР.

Предајемо јавности овај речник који по броју речи и, што је, разуме се, важније, по значењима њиховим, далеко премаша све досадашње речнике српскохрватског и немачког језика а нашега језика уопште. Морало се, нажалост, у простору штедети, те нису свуда (у заградама) објашњавана значења наших речи; давано је само немачко значење. Уштеде ради у простору нису свуда узимани примери. Да је то рађено, изишла би још једна оваква свеска. Тиме је, свакако, смањена вредност овој књизи, која, и поред те своје мане из просторних разлога, јесте књига са највише речи и значења речи нашега народног језика. Овај је речник, у ствари, прва енциклопедија значења речи српскохрватског језика.

Пошто је требало овим речником наш језик начинити приступачним осталим народима, а та потреба и била је разлог излажењу прво овога другог дела, он и показује у својој обради приличну разноликост. Прво, унете су у њ и застареле речи и покрајинска значења због наших народних умотворина. Друго, поред опширније обраде значења речи мислити, свѣт, природа, случај и т. д., дакле, апстрактних значења, налази се и већа обрада речи роба, посао и других; то је, разуме се, узето ради олакшања општења између нашег и немачког народа. Отуда се у овоме речнику налазе и читаве реченице, које ће трговачкоме свету олакшати пословну преписку. Треће, унесене су и многе стране речи које су се код нас одомаћиле и поред народних речи.

Овај речник и поред своје обилности не садржи све наше познате речи и сва позната значења речи нашега језика. Ми смо свесни тих његових празнина. Те празнине могу бити попуњене једним додатком у засебној књизи.

Рад на овом речнику започет је 1913. године. За време светског рата не само да рад није могао бити настављен, већ је један део израђеног речника пропао, а многа грађа, сакупљана за више година, уништена.

Захваљујемо г. Јовану Јуришићу, што нам је ставио на располагање Ботанички Речник у рукопису свога пок. оца Живојина Јуришића. Према латинским именима наших биљака нађена су немачка имена. Захваљујемо г. Душану Стојићевићу за имена риба. Хвала и свој осталој господи која су нам казивала многе нове речи нашега језика.

Нарочиту захвалност морамо изразити г. Драгутину Ђуковићу, који је, стојећи на челу издавачке књижарнице Рајковића и Ђуковића, показао и много воље и пуно разумевања за овај рад, те је, не презајући од нов-

чаних жртава, омогућио излажење овој књизи, досада највећој ризници речи и значења нашега језика истумачених језиком једнога моћнога члана заједнице индоевропских народа.

У Београду, октобра 1928.

Dr. phil. Светомир Ристић.
Јован Кангрга.

VORWORT.

Diesem Wörterbuch wurde ein zwiefaches Ziel vorgesteckt. Erstens, das Serbokroatische durch die deutsche Sprache anderen Völkern näher zu bringen; dann aber den Verkehr im allgemeinen zwischen dem serbokroatischen und deutschen Volk zu erleichtern.

Es versteht sich von selbst, daß es viel größer hätte sein können, als es ist. Die vom Verleger gesteckten Grenzen konnten nicht überschritten werden.

Wie es sich zu seinen Vorgängern verhält, mögen andere beurteilen. Folgendes dürfte wohl nicht unerwähnt bleiben. Erstens, alle Wörterbücher der serbokroatischen und deutschen Sprache übertrifft es in Anzahl der Wörter und Bedeutungen. Zweitens, die Wiedergabe deutscher Wörter und Bedeutungen in ihm sticht von den in allen Wörterbüchern des Serbokroatischen und Deutschen schon gegebenen in einem Sinne ab, der dem Urteil aller der beiden Zungen mächtigen nicht entgehen wird. Trotz möglicher Irrtümer ist das vorliegende Wörterbuch nicht allein reichhaltiger und zuverlässiger als seine Vorgänger, sondern es ist auch das den größten Wort- und Bedeutungsschatz der serbokroatischen Volks- und Schriftsprache überhaupt enthaltende Wörterbuch.

Möge dies Wörterbuch den ihm zugedachten Zweck erreichen.

Belgrad, im Oktober 1928.

Dr. phil. Swetomir Ristitsch.
Jowan Kangrga.

ОБЈАШЊЕЊА.

1. Овај је речник писан источним или екавским наречјем. Истоветност српскога и хрватскога језика постоји и поред тога што хрватски јекавски звучи. Та истоветност истакнута је и у сложеници „српскохрватски“ у натпису ове књиге. Ко у ту истоветност сумња, или доказује и супротно овој, мора се најпре потрудити да појам истоветности или неистоветности одреди, а што ће му, свакако, тешко испасти за руком.

Ово што долази јесте само практично упутство за овај речник.

Српскохрватски језик има три наречја према старословенском ђ:

прво, источно наречје или екавштину (ђ = е; сѣно, млѣко, сѣме);

друго, јужно наречје или јекавштину (ђ = ије, је; сѣјено, млијѣко, сјѣме); и

треће, западно наречје или икавштину (ђ = и; сѣно, мліко, сѣме).

Према томе речи као човјек (čovjek), вјѣра (vjěra), вријеме (vrijēme), сѣјено, млијѣко, сјѣме треба у овоме речнику тражити на странама где су штампане речи човек, вѣра, врѣме, сѣно, млѣко, сѣме.

2. Иза именица мушкога рода назначен је други падеж, н. пр. оснѣвѣч, оснивѣча; оснѡвалац -ваоца; довршѣтак -тка. Значи да су оснивѣча, оснѡваоца, довршѣтка други падежи од тих именица.

3. Код именица женскога рода на -ѡст није свуда назначен други падеж у којем се дуго ѡ губи, н. пр. срѡднѡст, *геп.* срѡдности.

4. Иза именица средњега рода по петој врсти стоји други падеж, н. пр. врѣме, врѣмена; тѣле -ета; дакле, други падеж од врѣме јесте врѣмена, од тѣле тѣлета.

5. Иза именица разнога рода које се јављају у множини стоји њихов други падеж, н. пр. штѣпци, штѣпѡка; штѡпци, штѡпѡца; шкѡбљке, шкѡдљѡка.

6. За сваким глаголом стоји његово садашње време, н. пр. вѣкати, вѣчѣм; срѡзати, срѡзѡм; чупѡвати, чупѡвѡм; чупати -ѡм. Значи да су вѣчѣм, срѡзѡм, чупѡвѡм, чупѡм садашња времена тих глагола.

7. Уз повратне глаголе са се није стављана нарочита скраћеница.

8. Облици који долазе иза придева (за мушки род), јесу облици за женски и средњи род, н. пр. дѡбар, дѡбра, дѡбро; лѣп, лѣпа, лѣпо; смѣшан -шна -шно. Значи да су облици: дѡбар, лѣп, смѣшан за мушки, дѡбра, лѣпа, смѣшна за женски, и дѡбро, лѣпо, смѣшно за средњи род. — То исто важи и за неке трпне придеве, н. пр. умѣвен, умивѣна, умивѣно; пѣчен, пѣчена, пѣчено.

9. Знак ~ значи да се понавља прва претходна реч штампана масно, н. пр. страна 582, стубац II, ред 31 озго: ~ ни стида ни образа, треба читати: немати ни стида ни образа; страна 582, стубац II, ред 9 оздо: ~ ништа, треба читати: нема ништа.

10. Исто написане и исто наглашене речи као глаголи, именице

довѣсти ¹ (до-вѡдити)	увѣсти ¹ (у-вѡдити)	ѡр ¹	бѡва ¹
довѣсти ² (до-вѡзити)	увѣсти ² (у-вѡзити),	ѡр ²	бѡва ² ,

штампани су са тим ознакама као речи разних основа.

А друге речи исто написане и исто наглашене као

пѣто ¹	шѣсто ¹	сѣдмо ¹
пѣто ²	шѣсто ²	сѣдмо ² ,

и ако су по две од исте основе, имају исту ознаку због свога именичког (1) и прилошког (2) значења.